

Elektrosauga

- **Elektroauga** (apsauga nuo elektros) - techninių, organizacinių priemonių ir teisinių normų, skirtų žmonėms apsaugoti nuo pavojingų ir kenksmingų elektros srovės, elektros lauko, elektromagnetinio lauko, statinės elektros poveikio, žingsnio įtampos visuma.

ELEKTROS SROVĖS PAVOJINGUMAS ŽMOGUI

Pramoninio elektrotraumatizmo priežastys:

- nepakankamas elektros srovės pavojingumo įvertinimas;
- netinkamai eksploatuojami elektros įrenginiai;
- neapmokyti arba prastai apmokyti darbuotojai;
- abejingumas, aplaidumas.

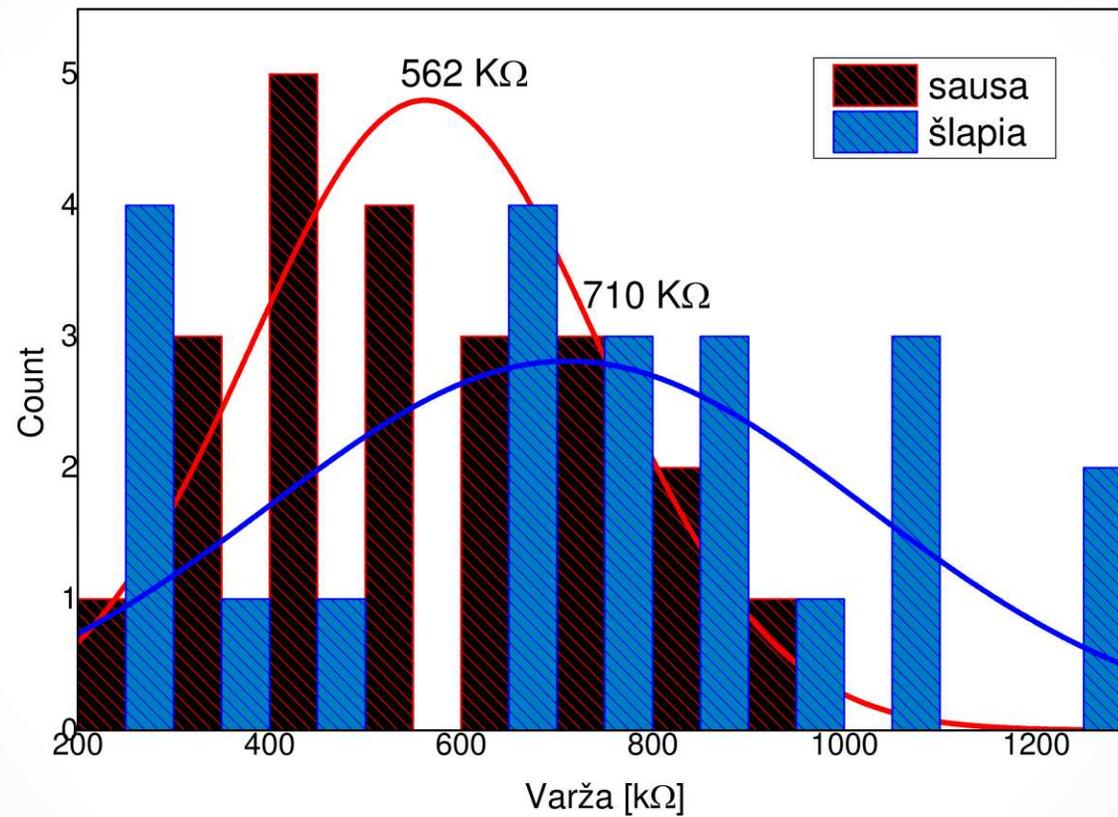
Elektros srovės poveikis žmogaus organizmui priklauso nuo:

- žmogaus kūno elektrinės varžos;
- srovės stiprumo ir dažnio;
- srovės tekėjimo trukmės;
- srovės kelio;
- žmogaus individualiųjų ypatybių.

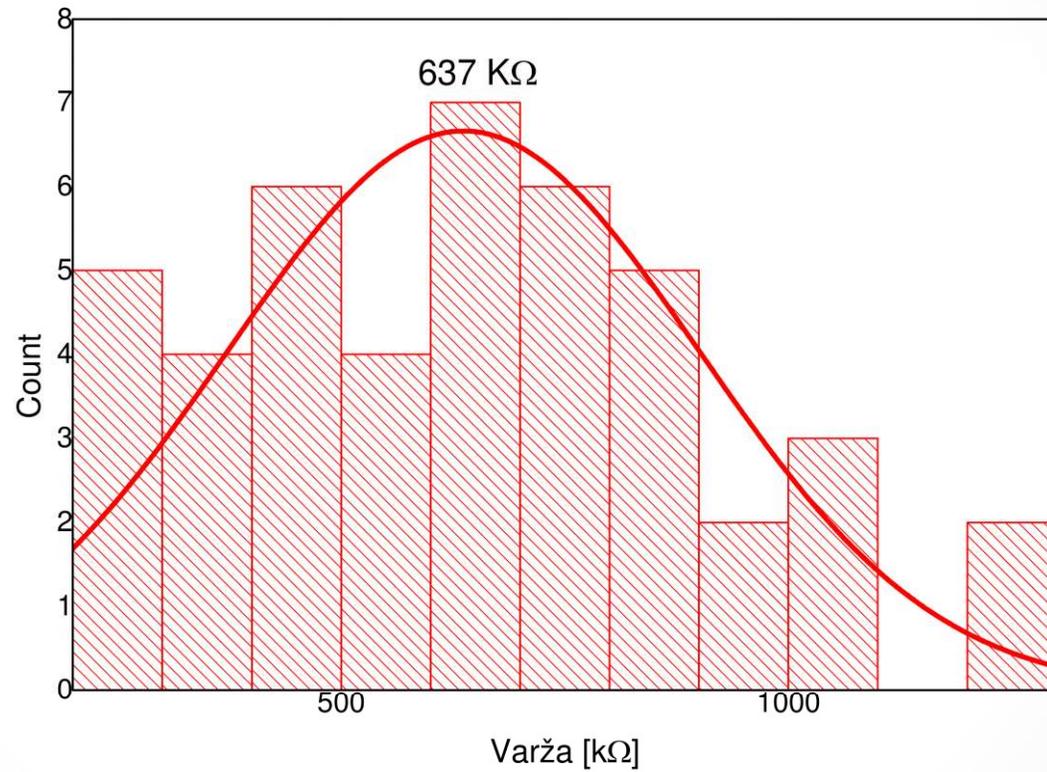
Žmogaus kūno varža

- Žmogaus kūno elektros varžos dydis priklauso nuo odos storio, drėgnumo, švarumo, odos sužalojimų, paviršiaus kontakto ploto, tekančios srovės dydžio .
- Normaliomis sąlygomis odos varža siekia nuo 10000 Ω iki 100000 Ω .
- Įvairių kūno audinių varža yra skirtinga. Didžiausia varža yra odos raginio sluoksnelio. Raumenų, riebalų, nugaros ir galvos smegenų, kraujo varža (palyginus su odos) yra maža.
- Jei sąlyčio vietoje pažeistas raginis sluoksnelis, tai varža sumažės nuo 1000 Ω iki 5000 Ω .
- Taigi oda yra tarsi izoliacinis organizmo apvalkalas.
- Užterštos odos varža labai sumažėja.

I kurso varža (2016)

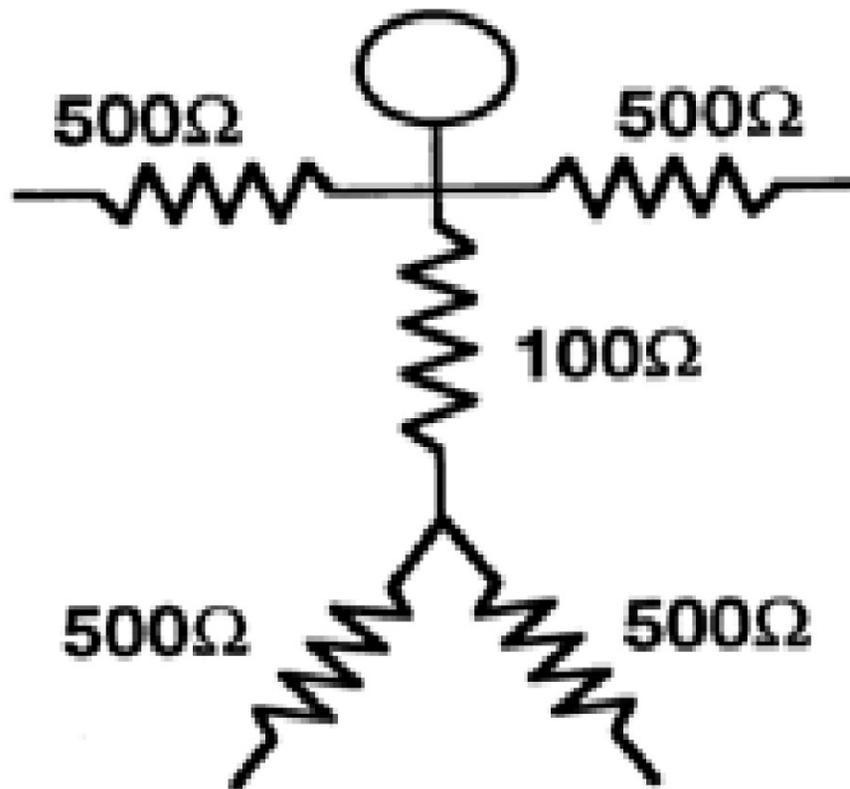

I kurso varža (2017)

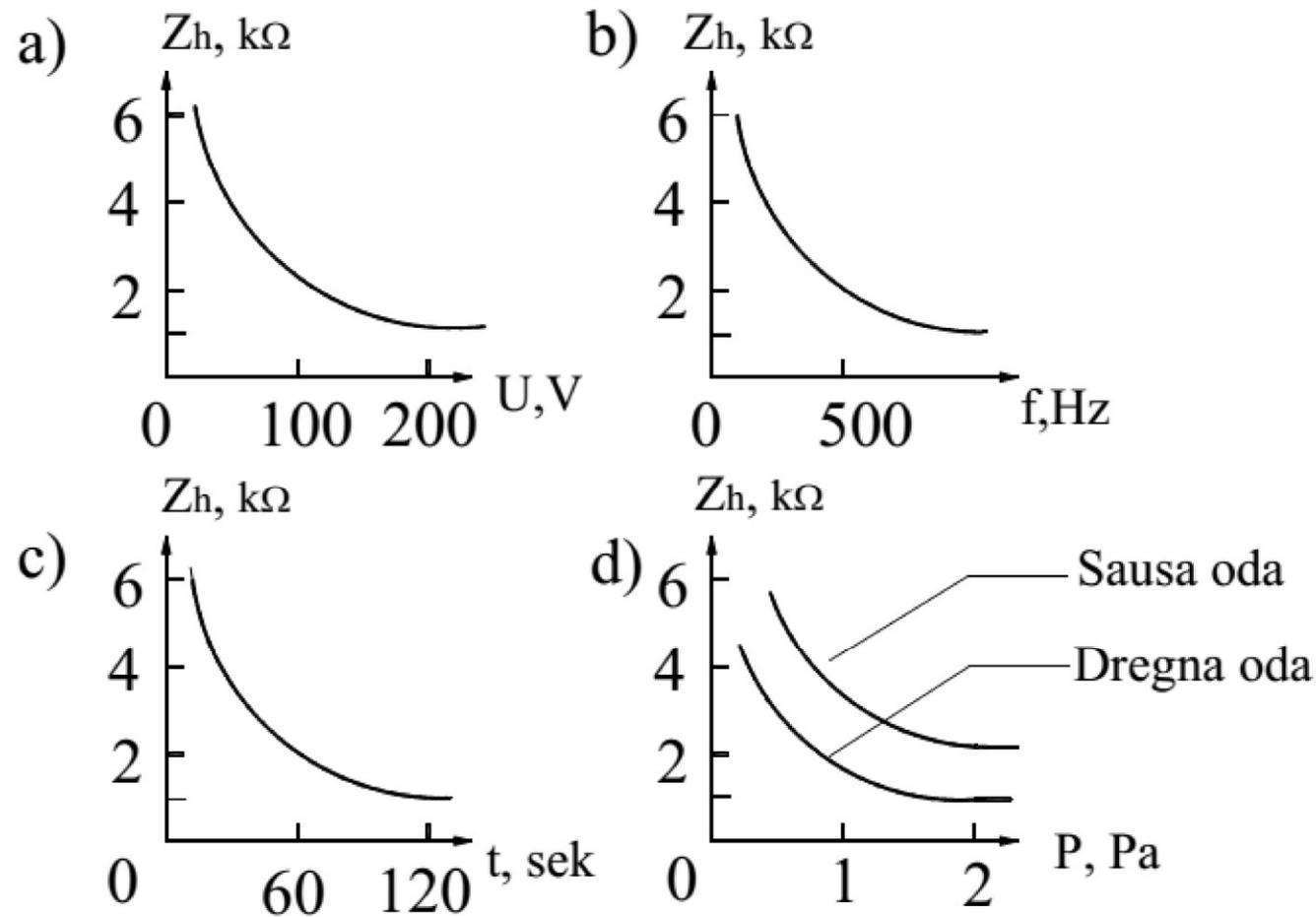

Žmogau kūno varža

- Atliekant praktinius skaičiavimus, varža $R_{\check{z}m}$ imama 1000Ω .

Žmogaus kūno varža

2 pav. Žmogaus kūno varža veikiant įvairiems veiksniams.
a- įtampai, b- dažniui, c- trukmei, d- prispaudimui.

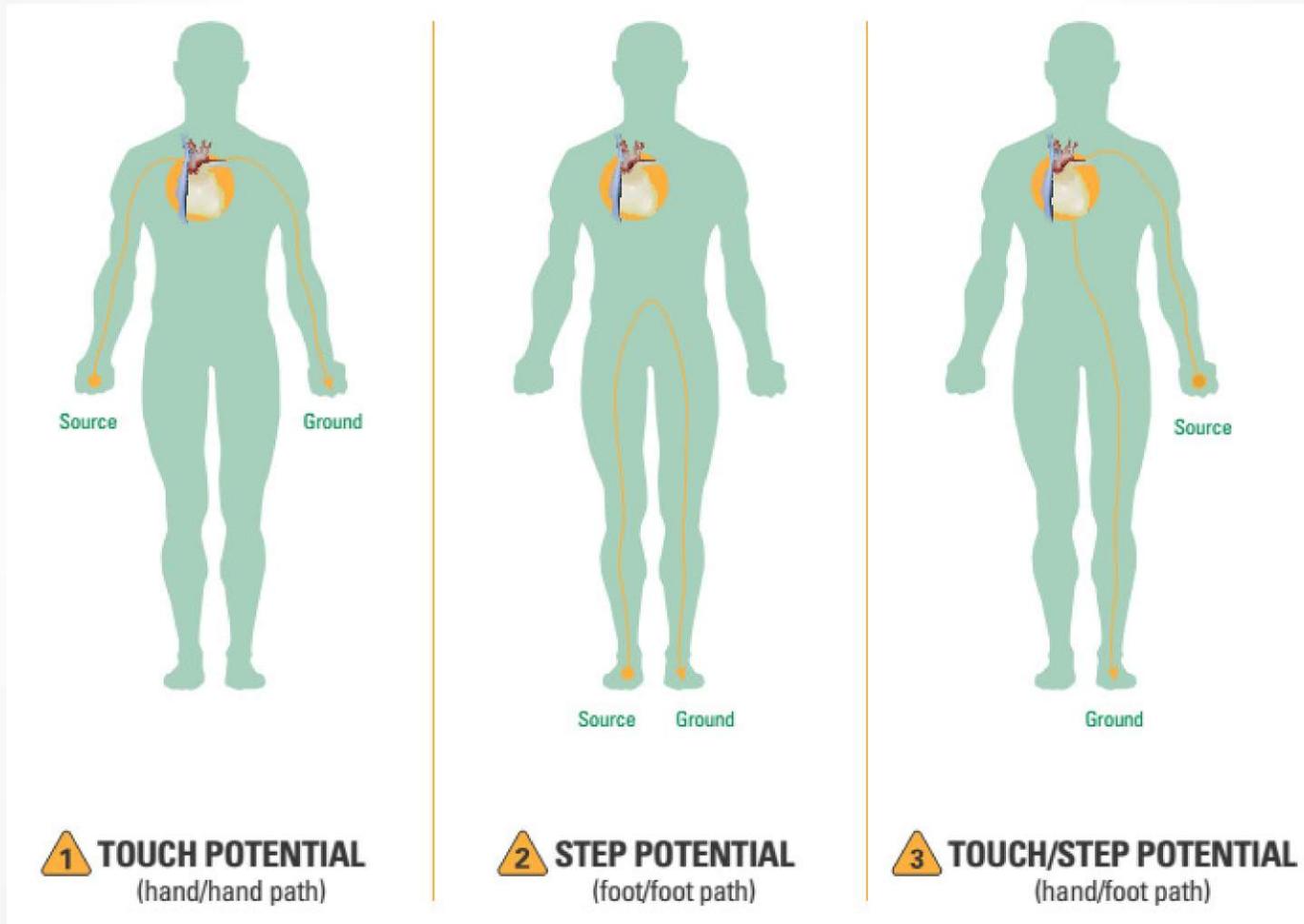
Srovės poveikis žmogui

- Srovės stiprumas yra svarbiausias veiksnys, nes žmogaus organizmas labai jautrus elektros srovei.
- Kuo stipresnė elektros srovė tekanti per žmogaus kūną, tuo sunkesnės pasekmės.
- Kintama (f) 50Hz srovė veikia žmogų:
  - iki 0,1 mA - visais atvejais nepavojinga;
  - nuo 0,6 -1,5 mA -jaučiama, bet netraumuoja;
  - nuo 2 iki 7 mA - stiprūs pirštų bei rankų traukuliai;
  - nuo 10 iki 15 mA - paralyžuoja rankas;
  - nuo 25 iki 80 mA - paralyžuoja kvėpavimo organus;
  - nuo 80 iki 100 mA - srovei veikiant ilgiau kaip 3s įvyksta širdies paralyžius.
  - 100 mA ir didesnių stiprumo elektros srovei, gali prasidėti širdies fibriliacija. Žmogus miršta.
- Pavojingiausias yra nuo 40 Hz iki 60 Hz dažnio srovės.
- Beveik nepavojinga yra iki 10 mA kintama srovė ir iki 75mA nuolatinė srovė.

Srovės tekėjimo trukmė

- Nuo srovės tekėjimo trukmės priklauso sužalojimo sunkumas.
- Kuo ilgiau veikia srovė, tuo labiau mažėja žmogaus kūno varža, nes prisilietimo vietoje labiau įkaista oda.
- Nepavojingas kintamos srovės veikimo laikas - 0,01 s, o nuolatinės srovės - iki 0,05 s.

Srovės kelias

Srovės poveikis žmogui

Tekėdama žmogaus kūnu, elektros srovė gali:

- nudeginti;
- pažeisti organizmo audinius chemiškai (elektrolizuoti);
- sutrikdyti fiziologinius ir biologinius procesus, dėl to gali įvykti kvėpavimo ir kraujotakos organų paralyžius.

Visi sužalojimai elektros srove skirstomi į:

- **elektros traumas** (išoriniai sužalojimai);
- **elektros smūgius** (vidinius sužalojimus).

ELEKTROS TRAUMOS

Nudegimai:

- I laipsnio - parausta oda;
- II laipsnio - susidaro pūslės;
- III laipsnio - apmiršta odos audiniai;
- IV laipsnio - audiniai suanglėja.

Odos metalizacija - Ji yra tada, kai ant odos paviršiaus patenka elektros lanke ištirpusių smulkiausių metalo dalelių. Dažnai odos metalizacija susijusi su įvairaus laipsnio nudegimais.

Elektriniai randai (ženklai) - pilkos arba gelsvai balkšvos dėmės. Jos lieka odos paviršiuje, kai prateka elektros srovė.

Elektrooftalmija - akies viršutiniojo apvalkalo uždegimas, sukeltas stipraus ultravioletinių spindulių srauto. Intensyvus ultravioletinis spinduliavimas yra tada, kai dega elektros lankas (trumpas sujungimas arba suvirinimo darbai).

ELEKTROS TRAUMOS

Mechaninis sužalojimas

Tekant srovei, įvyksta nevalingi raumenų susitraukimai, žmogus išsigąsta, gali nukristi, prisiliesti prie judančių įrenginių ir t.t. Kartais, tekant srovei, gali plyšti odos nervinis audinys, kraujotakos indai, lūžti kaulai.

Elektros šokas

Tai - sunki organizmo reakcija, sukeliama elektros srovės. Jo metu sutrinka kraujo apytaka, medžiagų apytaka, kvėpavimas. Šokas gali trukti nuo keliolikos minučių iki kelių parų.

ELEKTROS TRAUMOS

Elektros smūgiai

Tai - gyvų audinių dirginimas, kai jais teka elektros srovė. Elektros smūgiai, priklausomai nuo padarinių, sąlyginai gali būti keturių laipsnių:

- I laipsnio - konvulsiniai raumenų susitraukimai, kai neprarandama sąmonė;
- II laipsnio - konvulsiniai raumenų susitraukimai, kai netenkama sąmonės, bet nesutrunka širdies ir kvėpavimo organų veikla;
- III laipsnio - netenkama sąmonės, sutrinka širdies ir kvėpavimo organų veikla;
- IV laipsnio - klinikinė mirtis (sustoja kvėpavimas ir kraujotaka, nustoja veikusi širdis).

Apsaugos nuo elektros kriterijai

- **Veikimo laikas** ir **srovės dydis** – tai pagrindiniai parametrai, nuo kurių priklauso gresiančios elektros traumos sunkumas.
- Todėl jie yra pagrindiniai kriterijai parenkant ir projektuojant apsaugos nuo elektros priemones.
- Apsaugos priemonės ir būdai, saugantys nuo elektros srovės poveikio, turi būti parenkami taip, kad nebūtų viršijamos leistinosios žmogaus kūnu **tekančios srovės** ir jos **tekėjimo trukmės**, arba neturi būti viršyta leistinoji prisilietimo **įtampa** ($U_p = I_h R_h$).

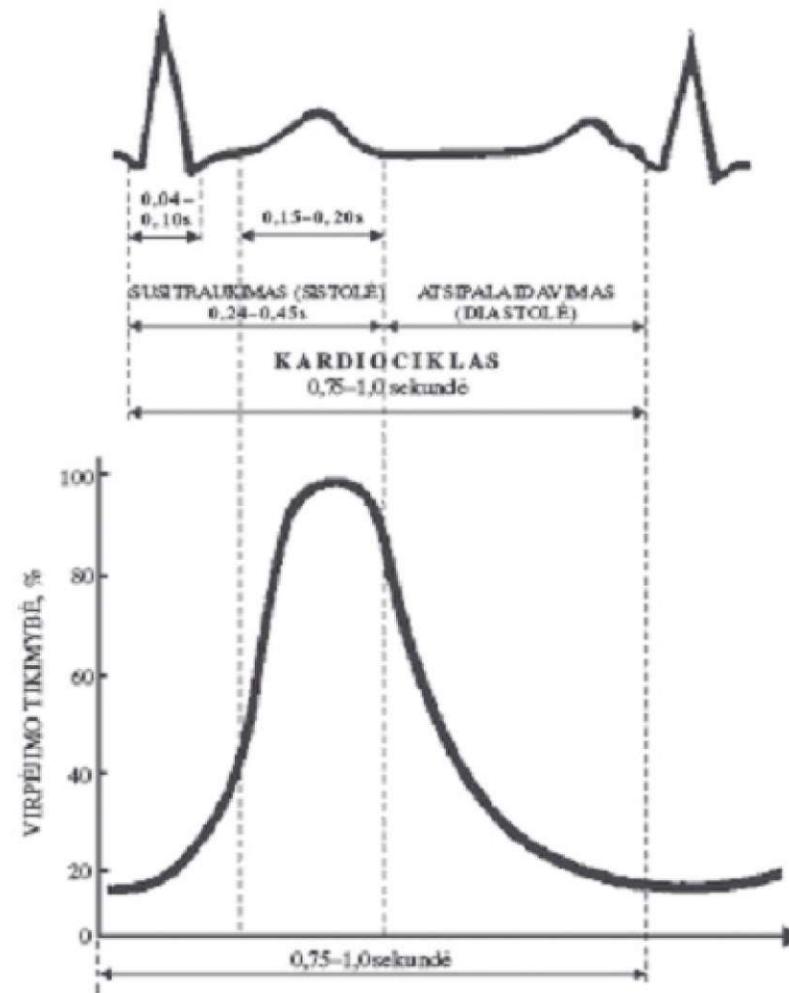
- Lietuvoje šiuo metu galioja leistinosios įtampos ir veikimo trukmės, atitinkančios standartą EN 50179.
- Jos nurodytos “Elektros įrenginių įrengimo taisyklėse” (EĮT) ir galioja kai ilgalaikė saugi įtampa yra 50 V.

2. Lentelė

t, s	0,04	0,08	0,14	0,2	0,29	0,39	0,49	0,64	0,72	1,1	10
U _p , V	800	700	600	500	400	300	220	150	125	100	80

Elektros srovės veikimo mechanizmas

- Netikėtai prisilietus prie srovinių dalių yra juntamas skausmas prisilietimo vietoje, prarandama sąmonė, gali įvykti reflektorinis nervų sistemos pažeidimas (sustoja širdis , kraujotaka arba kvėpavimas, arba ir viena ir kita kartu).
- Prisilietimas abiem rankom prie srovinių dalių gali sukelti rankų mėšlungį, jas sunku atitraukti, gali įvykti širdies fibriliacija.
- Po daugelio bandymų su gyvūnais įvairių šalių mokslininkai padarė išvadą, kad dažniausiai žmogaus netikėtos mirties priežastis yra **širdies fibriliacija**.

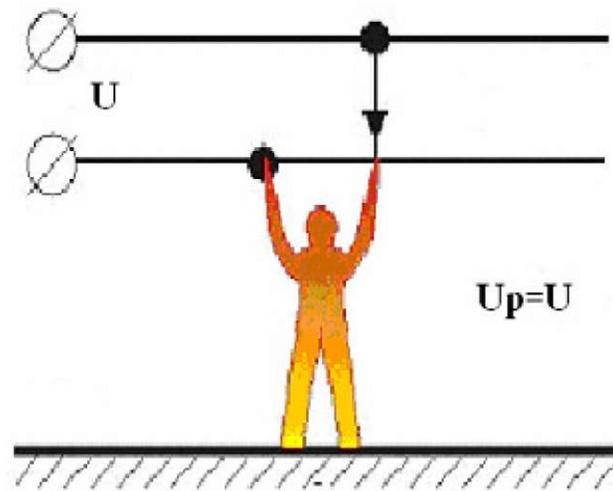
Leistinoji srovė

- Leistinąją srovę priimta laikyti nefibriliacinę srovę – tai tokia srovė, kuri tekėdama per žmogaus organizmą, su 90 % tikimybe, nesukelia širdies fibriliacijos.
- Neįjuntamos ir atleidžiančios srovės reikšmės buvo gautos bandymuose su dešimtimis tūkstančių savanorių.
- Buvo suformuoti pirminiai elektrosaugos kriterijai, kurie buvo priimti kaip pagrindas įvairių šalių standartuose.

Įtampa

- Anksčiau buvo laikoma, kad traumos pasekmės priklauso nuo tinklo įtampos: kuo didesnė tinklo įtampa, tuo sudėtingesnės traumos pasekmės.
- Pagal šiuos požymius buvo klasifikuojamos elektros traumos, analizuojami statistiniai duomenys ir atliekami bandymai su gyvūnais.
- Pagal V.E.Manoilovą, toks elektros traumų tyrimas neleidžia teisingai įvertinti įtampos pavojingumą. Pvz., 1985m. buvusioje Tarybų Sąjungoje, tinkle iki 1000V įvyko 76,8%, o tinkle virš 1000V – 23,2% mirtinų traumų.

- Nevertėtų maišyti liesties įtampos su tinklo įtampa.
- Tik retais atvejais esant dvipoliam prisilietimui, liesties įtampa gali būti lygi tinklo įtampai.
- Visais kitais atvejais ji mažesnė, o kartais ir daug mažesnė.

- Remiantis atliktais tyrimais, galima teigti, kad žmogus neatskiria kintamos įtampos nuo nuolatinės, jei elektrodai yra pritvirtinami prie pečių.
- Visais atvejais žmonės jausdavo aštrų skausmingą dūrį.
- Bet jei elektrodus įduodavo į rankas, tai žmonės lengvai atskirdavo kintamą įtampą nuo nuolatinės.
- Ir, kad pasiekti skausmą, jaučiamą veikiant kintamai įtampai, nuolatinę įtampą reikėjo didinti 1,5-1,8 karto.

Srovė

- 1936 metais pirmą kart atliko bandymus su gyvūnais siekiant nustatyti mirtinai pavojingos srovės reikšmes, kuri sukelia širdies fibriliaciją.
- Gautus rezultatus prilygino 70 kg žmogui ir gavo 260 mA srovę.
- Tačiau įvertinę, kad žmogus yra žymiai sudėtingesnis organizmas, padarė išvadą, kad srovę virš 100 mA reikia laikyti mirtinai pavojinga.
- Ši reikšmė tapo norma daugelyje pasaulio šalių.

Eil. Nr.	Fiziologinės reakcijos ch-kos	Srovės reikšmės, mA					
		Vėberis	Kovenchovenas	Vezen-tinas	Šveicarijos elektrikų draugija	Velasekas	Dalzielis
1.	Jutimo slenkstis	0,1-1,4	1,0-2,0	-----	0,9-1,6	0,5	0,4-1,9
2.	Stipri raumenų nervinė reakcija	0,8-2,4	6-8 (moterys) 8-22 (vyrai)	6-7 (moterys) 8-9 (vyrai)	3,5-4,5	-----	-----
3.	Prasideda traukuliai, bet žmogus pats dar gali nutraukti grandinę	9-15	-----	-----	13-15	15	10-13
4.	Traukuliai, žmogus negali nutraukti grandinės	19-22	-----	15	15	30	-----
5.	Žmogus atlaiko srovę neprarasdamas sąmonės	22-50	-----	-----	-----	50	-----
6.	Širdies fibriliacija	-----	-----	100	100	100	100
7.	Fiksuoti traukuliai, privedantys prie kvėpavimo sustojimo	-----	Keletas amperų	Keletas amperų	-----	-----	-----

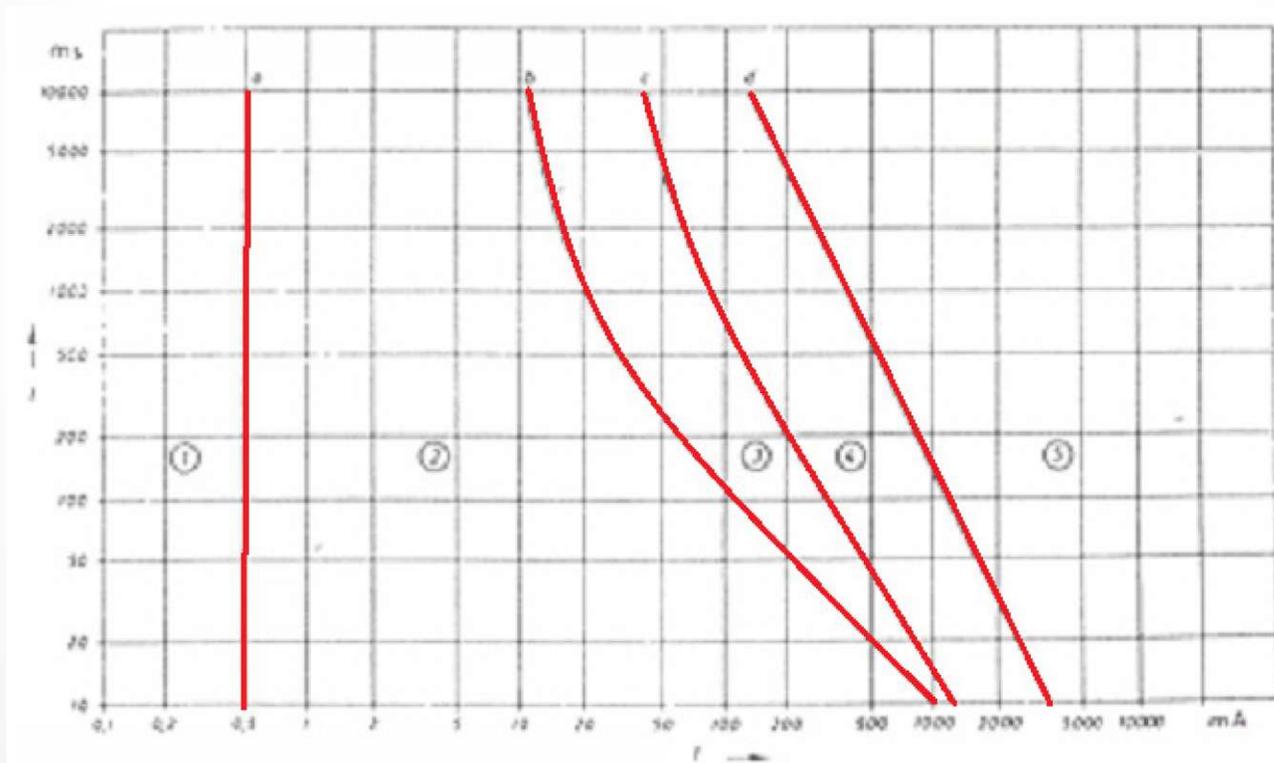
Trukmė

- 92,5% žmonių gali atlaikyti elektros srovę, kuri nesukelia širdies fibriliacijos priklausomai nuo laiko apskaičiuojama pagal tokia formulę:

$$I = \frac{0,165}{\sqrt{t}};$$

- t – srovės poveikio laikas;
- 0,165 – bandymų keliu nustatytas pastovus koeficientas.

- 1974 metais Tarptautinės elektrotechnikos komisijos standarte IEC 479 pirmą kartą pasirodė išnagrinėtas ryšys tarp srovės dydžio ir žmogaus reakcijos

Apsaugos nuo elektros galimybės

- 2000 metų EĶ taisyklėse numatomi trys apsaugos lygiai:
  - pagrindinė apsauga,
  - apsauga nuo izoliacijos pažeidimo ir
  - papildoma apsauga veikianti, jeigu pirmieji du apsaugos lygiai neveikė.
- Apsaugos priemonės ir būdus galima suskirstyti į tris dalis:
  - Organizacinės,
  - Organizacinės-techninės
  - Techninės

Apsaugos priemonės ir būdai

- **Organizacinės**, sumažinančios tikimybę prisiliesti prie elektros įrenginių turinčių įtampą: apmokymas, individualių apsaugos priemonių taikymas, teisinga darbo vietų organizacija ir darbo režimai, įspėjamųjų ženklų panaudojimas, signalizacija, įspėjanti apie įtampos įjungimą ir t.t.;
- **Organizacinės-techninės**, kliudančios įtampos atsiradimui ant elektrai laidžiu elektros įrenginio dalių: aptvertos ir izoliuotos srovinės dalys (pagrindinė, darbo, papildoma, sustiprintoji, dviguba izoliacija) su izoliacijos nuolatinės kontrolės įtaisais, kilnojamųjų įžemiklių, izoliuotų darbo vietų, saugių tinklo darbo režimų panaudojimas;

Apsaugos priemonės ir būdai

- Techninės, skirtos apsaugoti žmogų prisilietusi prie įtampą turinčių dalių:
  - apsauginis įžeminimas;
  - įnulinimas;
  - apsauginis atjungimas su savikontrole;
  - potencialų išlyginimas, suvienodinimas;
  - mažų įtampų panaudojimas (iki 50V);
  - tinkle sistemų elektrinis išskyrimas;
  - apsauga nuo aukštos įtampos perėjimo į žemos įtampos pusę;
  - talpinių nuotėkio srovių kompensavimas;
  - apsauga nuo įžemėjimo.

Apsaugos priemonės ir būdai

- Šiuos būdus ir priemones naudoja kartu arba atskirai priklausomai nuo tinklo įtampos, srovės rūšies, transformatoriaus neutralės režimo, galimybės žmogui įsijungti į elektros srovės grandinę (dvifazis, vienfazis prisijungimas prie neizoliuotų laidų arba dalių turinčių įtampą, potencialų skirtumas srovės tekėjimo į žemę zonoje ir t.t.). Tačiau, vienaip ar kitaip, turi būti išlaikomas **trijų apsaugos lygių** reikalavimas.

Pagrindinė apsauga

- **Pagrindinė apsauga** paprastai realizuojama sunkiai pašalinama arba pažeidžiama izoliacija ir atitinkamo IP lygio gaubtais.
- Šios priemonės neleidžia netikėtai prisiliesti prie pavojingų, įtampą turinčių įrenginio dalių.
- Tačiau, jos nepakankamai apsaugo nuo sąmoningo prisilietimo.

Izoliacijos gedimo apsauga

- **Izoliacijos gedimo apsauga** realizuojama automatinio atjungimo prietaisais atjungiančiais pažeistą dalį arba pašalinančiais prisilietimo pavojų. Tai gali būti:
  - apsauginis įnulinimas,
  - potencialų išlyginimas, suvienodinimas,
  - automatinis apsauginis atjungimas,
  - apsauginis įžeminimas,
  - dviguboji izoliacija,
  - tinklų sistemų išskyrimas,
  - mažųjų įtampų saugos sistemų panaudojimas.

Papildoma apsauga

- **Papildoma apsauga** gali būti realizuojama skirtuminės srovės apsaugos prietaisais, kurių jautrumas nedidesnis kaip 30 mA.
- Tokia apsauga neleidžia atsirasti širdies virpesiams (fibriliacijai) pratekant elektros srovei.
- Pagrindinė šios apsaugos paskirtis apsaugoti nuo pavojaus netikėto arba sąmoningo prisilietimo prie įtampą turinčių dalių.
- Galima naudoti potencialų išlyginimą arba suvienodinimą, individualias apsaugos priemones, izoliuojančius kilimėlius ir kt.

Įvykus elektros traumai

- Reikia kuo greičiau atpalaiduoti nukentėjusį nuo elektros srovės, nes nuo jos poveikio trukmės priklauso elektros traumos sunkumo laipsnis.
- Prisilietus prie įtampą turinčių srovinių dalių daugeliu atvejų prasideda savaiminis mėšlungiškas raumenų susitraukimas ir bendras organizmo sudirginimas, dėl ko gali sutrikti arba visai sustoti kvėpavimas ir kraujotakos veikla.
- Jei nukentėjusysis elektros laidą laiko rankose ir jo neįmanoma ištraukti, teikiantysis pagalbą pirmiausia turi greitai atjungti tą įrenginio dalį, kurią liečia nukentėjusysis.
- Atjungti reikia išjungiklio, kirtiklio ar kito atjungiančio aparato pagalba, išsukus kamštinius saugiklius arba ištraukus šakutėiš kištukinio lizdo.

- Jeigu nukentėjusysis yra aukštai, įrenginį atjungus ir atpalaidavus nukentėjusį nuo elektros srovės, jis gali nukristi.
- Tuo atveju reikia imtis priemonių, užtikrinančių nukentėjusiojo saugumą.
- Jeigu įrenginio atjungti pakankamai greitai negalima, reikia imtis priemonių nukentėjusį atpalaiduoti nuo srovinių dalių, kurias jis liečia.
- Visais atvejais liesti nukentėjusį pavojinga teikiančio pagalbą gyvybei, todėl teikiant pagalbą būtina imtis atitinkamų saugumo priemonių

- Nukentėjusiųjų nuo elektros srovės gaivinimas kol atvyksta gydytojas.
- Elektra labai pavojinga, nes ji labai greitai sustabdo kvėpavimą, kraujotaką, paralyžuoja nervų sistemą.
- Elektros traumos pasekmės priklauso nuo srovės stiprumo, o ypač – nuo jos poveikio trukmės.
- Įtakos turi srovės kelias, nukentėjusiojo psichinė ir fizinė būseną.
- Net 12–36 V elektros srovė kartais gali mirtinai traumuoti žmogų, jei nelaimė įvyksta drėgnoje aplinkoje, o srovei labiau teka per ypač jautrias elektrai kūno vietas.

- Pirmoji pagalba priklauso nuo nukentėjusiojo būklės.
- Visais elektros traumų atvejais būtina iškviesti gydytoją arba nukentėjusįjį nuvežti į gydymo įstaigą, nes ir nesunki būklė gali pablogėti.
- Jei nukentėjęs atgavo sąmonę, ritmingai kvėpuoja ir plaka širdis, jį reikia paguldyti ką nors paklojus, atsegti varžančius kvėpavimą drabužius, suteikti jam visišką ramybę.
- Negalima leisti nukentėjusiam vaikščioti, toliau dirbti.

- Viena iš dažnai pasitaikančių elektros traumos pasekmių yra klinikinė mirtis – tai pereinamasis laikotarpis tarp gyvenimo ir tikrosios mirties.
- Labai svarbu sugebėti greitai atpažinti klinikinę mirtį ir, kol ne vėlu, – gelbėti žmogų.

Klinikinės mirties požymiai

- žmogus nekvėpuoja, neplaka širdis, nėra sąmonės, vyzdžiai išsiplėtę, šviesoje nesiaurėja.
- Sąmonės netekimas – tai pirmasis požymis, kurį pastebi staigios mirties liudininkai.
- Prieš pradedant gaivinimą nebūtina atpažinti visų klinikinės mirties požymių, nes tam sugaištume tiek daug laiko, kad dėl deguonies trūkumo dar labiau nukentėtų galvos smegenys, širdis.
- Todėl po elektros traumos netekusiam sąmonės nukentėjusiajam pirmiausia reikia suteikti pagalbą, o po to – sudarius dirbtinę deguonimi prisotinto kraujo apytaką– bandyti tiksliau įvertinti jo būklę.

- Gaivinimą būtina pradėti kuo anksčiau, nelaukiant, kol visai išnyks kvėpavimas ir sutriks kraujotaka.
- Negalima ilgai svarstyti, kokiais būdais gaivinti – vien dirbtiniu kvėpavimu, vien išoriniu širdies masažu, ar abiem būdais kartu.
- Tik prasidėjus organizmo sistemų pokyčiams, nukentėjusiajam atgaivinti gali pakakti vien dirbtinio kvėpavimo arba vien išorinio širdies masažo, bet taip greitai pradėti gaivinimą retai kada įmanoma.
- Išgelbėti gyvybę dažniausia pavyksta tada, kai gaivinama abiem būdais, pavaduojant sutrikusią plaučių ir širdies veiklą.

- Kvėpavimo ir kraujotakos sutrikimai priklauso vienas nuo kito.
- Jei pirmiausia išnyksta kvėpavimas, o širdis nuo elektros poveikio nėra labai nukentėjusi, ji dar gali minutę kitą plakti, bet dėl deguonies stokos silpnėdama – būtinai sustos.
- Jei pirma nustoja plakusi širdis (prasideda skilvelių virpėjimas arba širdis visai sustoja), beveik tuoj pat išnyksta kvėpavimas.
- Po keliolikos sekundžių ar kiek vėliau žmogus netenka sąmonės.
- Sekundės lemia gaivinimo sėkmę.
- Tam, kad būtų išvengta galvos smegenų pakenkimo, geriau tuojau pat pradėti gaivinimą ant šlapios šaltos žemės, nei po minutės kitos šiltoje patalpoje.

Gaivinimo veiksmų seka.

- Visais atvejais tinka tokia nukentėjusiųjų nuo elektros gaivinimo veiksmų seka:
- 1. Atlošti galvą;
- 2. Stuktelėti kelis kartus kumščiu per krūtinkaulį širdies plote;
- 3. Kelis kartus įpūsti oro;
- 4. Jei nukentėjusysis neatsigavo, daryti išorinį širdies masažą, derinant jį su dirbtiniu kvėpavimu.

Dirbtinis kvėpavimas iš burnos įburną(nosį)

- Gelbstint nukentėjusįjį, pirmiausia būtina atlošti galvą, išvalyti burną, pašalinti svetimkūnį, jeigu toks yra burnoje.
- Nukentėjusiojo padėtis dirbtinio kvėpavimo metu galėtų būti įvairi, priklausomai nuo to, kokiomis sąlygomis tenka pradėti gaivinimą – ant žemės, elektros tiekimo linijos atramoje, automobilyje, vandenyje.
- Tačiau, kai yra galimybė, nukentėjusįjį visada reikia guldyti ant nugaros, būtinai ant kieto pagrindo – žemės, grindų, kad galima būtų daryti ne tik dirbtinį kvėpavimą, bet ir išorinį širdies masažą.
- Jei paguldyti neįmanoma, gaivinti būtina bet kurioje padėtyje.

- Dirbtinį kvėpavimą darant, kiekvieną kartą reikia įpūsti apie vieną litrą oro.
- Per pusę sekundės įpūsti ir tuoj pat atitraukti burną, atleisti nosį, kad įpūstas oras galėtų išeiti.
- Tuoj pat įpūsti dar tris kartus per 3–4 sekundes.
- Šių įpūtimų metu nepastebėjus gyvybės požymių, būtina tęsti gaivinimą, darant ne tik dirbtinį kvėpavimą, bet ir išorinį širdies masažą.
- Vaikams reikia pūsti silpniau 15–18 kartų per minutę.
- Mažiems vaikams pučiama per burną ir nosį kartu.

Išorinis (netiesioginis) širdies masažas

- Per širdį pratekėjusi nestipri elektros srovė gali sukelti širdies skilvelių virpėjimą – širdies ritmo sutrikimą, kai dėl netvarkingų, nevienalaikių skilvelių dalių susitraukimų sustoja kraujotaka.
- Aukštos įtampos elektros srovės poveikis dažniausiai visai sustabdo širdį.
- Abiem atvejais kraujotaka sustoja.
- Suspaudžiant širdį tarp krūtinkaulio ir stuburo, kraujas išstumiamas į aortą bei plaučių arterijas, o atleidus spaudimą širdis vėl išsiplėsdama prisiurbia kraujo iš venų.
- Laiku pradėtas išorinis širdies masažas ir dirbtinis kvėpavimas gali padėti ne tik išvengti širdies virpėjimo, bet ir nutraukti jį.

- Kartais sustojusios širdies veikla gali būti atstatyta vos keliais stuktelėjimais kumščiu per krūtinkaulį širdies plote arba įnugarą tarp kairiosios menties ir stuburo.
- Tačiau tokia smūgio energija gali būti veiksminga tik visai neseniai sustojusiai širdžiai, kol jos raumuo dar nepažeistas dėl deguonies trūkumo.
- Atliekant išorinį (netiesioginį) širdies masažą ant krūtinkaulio dedama viena ranka, ant jos – kita.
- Svarbu nespauti šonkaulių.
- Spaudimo jėga priklauso nuo krūtinės ląstos apimties, žmogaus ūgio, amžiaus, lyties.
- Gaivinant suaugusį žmogų, krūtinkaulį reikia įspausti link stuburo 4–5 cm (stambesnių žmonių – 5–6 cm).
- Tam reikia panaudoti maždaug 40–50 kg jėgą.

Dirbtinio kvėpavimo ir išorinio širdies masažo derinimas

- Kai gaivinti tenka **vienam**, po 2 įpūtimų (jie turi trūkti ne ilgiau 4 s) reikia atlikti 15 širdies suspaudimų (per 10 ar net 9 s, t.y. 90–100 kartų per minutę dažniu).
- **Iš viso per vieną minutę būtina atlikti ne mažiau kaip 10 įpūtimų ir 60 širdies suspaudimų.**
- Tai padaryti sunku, bet įmanoma.
- Jei po pirmojo įpūtimo, orui dar neišėjus iš nukentėjusiojo plaučių, tuojau pat pučiama antrą kartą, dirbtinio kvėpavimo veiksmingumas mažėja.
- Todėl reikia stengtis, kad ne tik kiekvienas įpūtimas, bet ir kiekvienas iškvėpimas būtų pilnavertis.

- Kai gaivinama dviese, po vieno įpūtimo, truncančio 1 s seka 5 širdies suspaudimai per 5 s.
- **Iš viso per vieną minutę būtina atlikti ne mažiau kaip 12 įpūtimų ir 60 širdies suspaudimų.**
- Įpūtimai ir širdies suspaudimai turi būti tiksliai suderinti.
- Negalima spausti krūtinės ląstos, jai kylant įpūtimo metu.
- Paspausti galima tik jai leidžiantis. Jei tarp kas sekundę atliekamų širdies suspaudimų gaivintojas nespėja įpūsti, leistina vieno įpūtimo-iškvėpimo trukmę pailginti iki 1,3 sekundės.
- Tokiu atveju penkis širdies suspaudimus reikėtų atlikti per 4 sekundes, o kai gaivintojai ištvėringi – per 3,5 sekundes.
- Kiekvieną įpūtimą būtina pradėti tuoj pat po penktojo širdies suspaudimo.

- Gaivinimo trukmė priklauso ne tik nuo traumos sunkumo, bet ir nuo to, kaip greitai ir kokybiškai sudaroma dirbtinė kraujotaka ir atliekamas dirbtinis kvėpavimas.
- Patirtis rodo, kad kartais atgaivinti pakanka vos kelių minučių, o daugumos nukentėjusiųjų gaivinimas trunka ne ilgiau 30 min.
- Tačiau reikia būti pasirengusiam gaivinti nukentėjusįjį tol, kol pavyks atgaivinti.
- Tik atsiradus aiškiems biologinės mirties požymiams – lavondėmėms ir kūnui pradėjus stingti, gaivinimą leistina nutraukti.

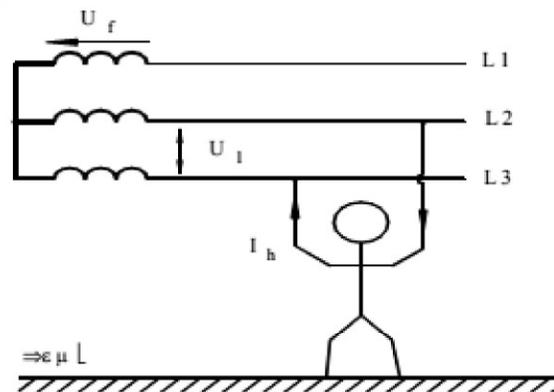
- ***Visais atvejais, suteikus pirmajā pagalbā būtina kviesti medikus.***

Dvifazis įsijungimas

- **Dvifazis įsijungimas** trifaziame tinkle, žmogus tuo pačiu momentu prisiliečiama prie dvejų fazių.
- Šiuo atveju žmogus prisijungia prie linijinės įtampos, kuri ir nulemia kokio didumo srovėtekės per jį.
- Žemos įtampos tinkluose linijinė įtampa 400V, tuomet srovė, kuri teka per žmogaus kūną:

$$I_h = \frac{U_l}{R_h} = \frac{400}{1000} = 400mA .$$

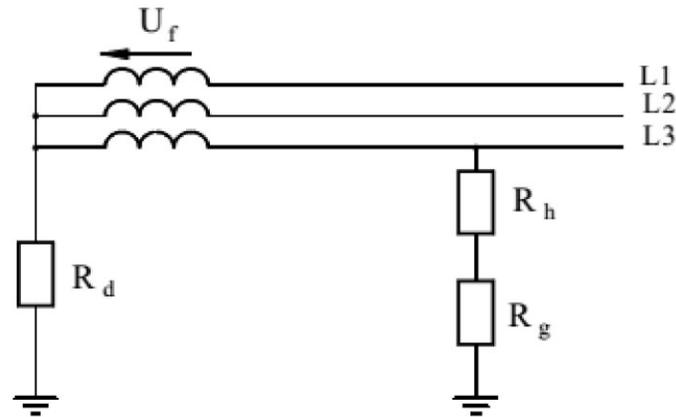
- Tokia srovė, tekanti per žmogų ilgiau kaip 0,20 s pavojinga gyvybei (EN 50179).

- Tai pats pavojingiausias žmogaus įsijungimas į elektros grandinę.
- Realiomis sąlygomis toks įsijungimas galimas bet kokiame tinkle, kuriame yra mažiausiai 2 fazės.

Vienfazis prisilietimas

- Vienfazis prisilietimas tinkle su įžeminta neutrale.

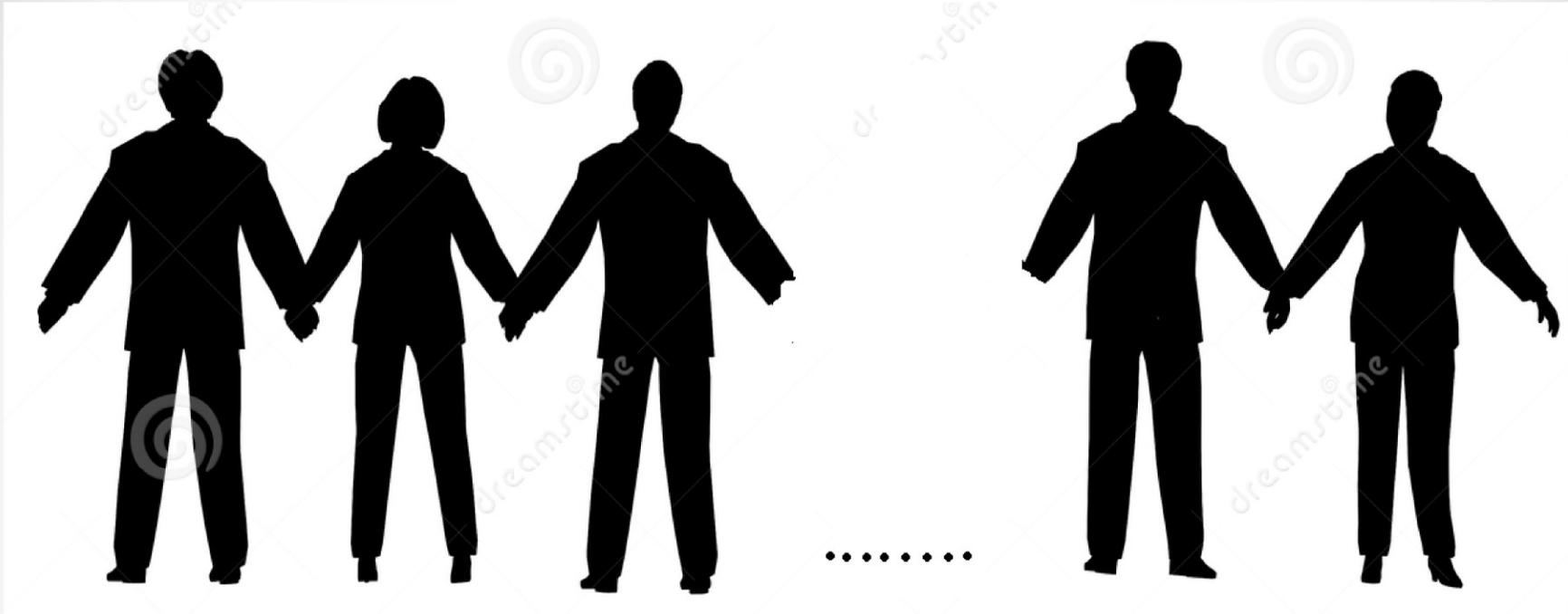
- Jei nevertinti grindų ir avalynės varžų, pvz. grindys metalinės, $R_g=0$; batai šlapi, R_b labai maža, tuomet srovė, pratekanti per žmogų

$$I_h = \frac{U_f}{R_h} = \frac{230}{1000} = 230mA.$$

- Tokia elektros srovė yra pavojinga, tik jeigu įtampa veikia ilgiau kaip 0,5 s

- Vienfazis prisilietimas prie trifazio tinklo su izoliuota neutrale pavojingas tik tuo atveju jeigu yra galvaninis ryšys tarp tinklo ir žemės.
- Pratekanti srovė šiuo atveju priklauso nuo aktyviosios ir talpiosios laidų izoliacijos varžų, o taip pat ir nuo žmogaus kūno varžos.

Uždavinys

Kiek turi būti žmonių grandinėje, kad per juos tekėtų nemirtina srovė.

- a) prisijungę prie žemės ir fazės
- b) tarp dviejų fazių